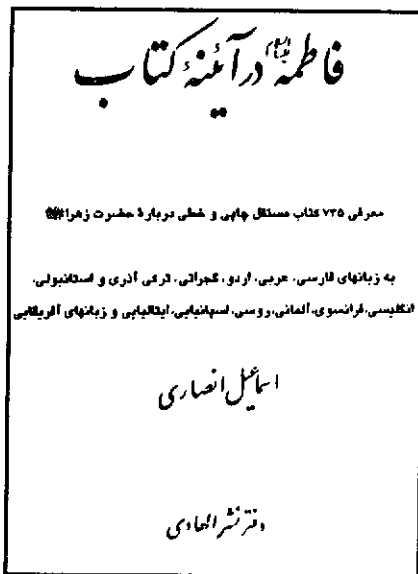

تألیف یا تقلید؟

(نقدی بر کتاب «فاطمه - سلام الله علیها - در آئینه کتاب»)

محمد جواد فرهنگ

فاطمه - علیها السلام - در آئینه کتاب. اسماعیل انصاری
زنجانی (چاپ اول، انتشارات الهادی، قم، ۱۳۷۳ ش)،
وزیری، ۳۳۵ ص.

ویژه - نسبت به کتابنامه های مشابه حضرت زهرا - بر شمرده، اما خود در اثنای کتاب نتوانسته بدان پایبند باشد و دچار اشتباهات فاحشی گردیده است که اشاره به همه آنها، از حوصله این مقال بیرون است. اینکه برای نمونه به پاره ای از آنها اشاره می شود:

۱- نخستین اشکال کتاب آن است که این نوشتار عیناً تقلید از «کتابنامه حضرت فاطمه زهرا» بوده و تمام عناوینی که در آن بوده

تدوین کتابنامه و کتابشناخت سابقه ای دیرین در تاریخ کتاب دارد و اکنون مانند هر شعبه علمی دیگر، در چهارچوب ضوابط علمی به صورت کاری ضروری در امر پژوهش درآمده است. رشد هر دانشی در گرو جهت گیری مثبت آن در امر تحقیق و پژوهش است و اگر در راه تحقیق، اشتباهی صورت گیرد، رشد آن دانش متوقف خواهد شد. در کنار این رشد معقول، رشد نامعقول، همراه با اهداف دیگری نیز متصور است که بالطبع بازدهی مطلوبی نخواهد داشت. کتابنامه نویسی عمدتاً در جهت رشد کار تحقیق و پژوهش است و بنا به همین ضرورت، لازم است تا ضابطه رشد آن، چارچوب کار را به دقت تعیین کند؛ برای مثال اگر در تدوین کتابنامه، مشخصات کتاب بخوبی داده نشود، طبعاً نتیجه قابل توجهی بر آن مترتب نیست و یا اگر قرار شد صرفاً مقالات یک موضوع تدوین شود، اما محل چاپ مقالات نشان داده نشود، کار سودمندی انجام نشده است. اگر قرار شد صرفاً نام کتابها ارائه شود، اما در ضمن آن مقالات هم آورده شود و یا جزوه های کمتر از پنجاه صفحه هم فهرست شود، طبعاً کاری برخلاف قاعده انجام شده است. آنچه در این میان مهم است، آنکه کوشش شود تا کتابنامه جهت گیری عالمانه داشته و از ذکر جزوات و کتابچه های شعاری - که در برخی زمینه ها هیچ گونه ارزشی ندارد - خودداری شود. البته اگر مقصود ما نشان دادن دامنه بحث است، شاید ذکر این قبیل جزوات نیز مهم باشد، اما اگر هدف معرفی آثار برگزیده علمی باشد، یاد از اینها غیر ضروری است.^۱

کتاب «فاطمه علیها السلام در آئینه کتاب» یکی از کتابنامه هایی است که چندی پیش به بازار کتاب عرضه شده است. هر چند مؤلف محترم در مقدمه کتاب آن را دارای مزایایی

۱. این قسمت از مقاله، از محقق توانمند جناب حجة الاسلام آقای رسول جعفریان، که در نقد بر کتاب مذکور نوشته اند، اخذ شده است.

نمود و ظاهراً این جمله درست به نظر نمی‌رسد که: «ولی کتب بسیاری هم هست که هریک به تنهایی ذکر کرده‌اند» (ص ۱۴)؛ چون آقای انصاری با استفاده از همه آنها کتابنامه‌ای کامل تا سال ۷۲- فراهم کرده است. همچنین مؤلف در مقدمه کتاب به انکار کتاب ابو محنف لوط بن یحیی پیرامون خطبه حضرت زهرا برخاسته و آن را با نام «الخطبة الزهراء» - صفت و موصوف - و مربوط به یکی از خطبه‌های امیرالمؤمنین - علیه السلام - دانسته است. در حالی که در کتاب «معالم العلماء» / ۹۴ این کتاب را بدون الف و لام (خطبه الزهراء) ضبط کرده است و طبعاً به سخنرانی حضرت زهرا - علیها السلام - مربوط می‌شود. آیت الله خویی می‌نویسد: برای او - ابو محنف - کتابهایی و از جمله آنها شرح خطبه الزهراء علیها السلام است. وی با دو واسطه خطبه حضرت فاطمه را از خود ایشان روایت می‌کند.^۲

۵- با اینکه مؤلف محترم در مقدمه یادآور شده‌اند که: «چون در فهرست حاضر کتابهای مستقل مورد نظر است نام کتابهای ضمنی - و یا عناوینی ضمنی - حذف شد» (ص ۱۷)، اما با این حال برخی عناوین ضمنی (مقاله‌ها و بخشهایی از کتاب) را جزو کتابهای مستقل آورده‌اند؛ مانند: ۶۸ (بضعة النبی در حالات دختران پیامبر زینب، رقیه، ام کلثوم، فاطمه (ع)) که تنها ۱۰۵ صفحه از کتاب درباره زندگی حضرت زهراست.

ش ۷۹: بیت الاحزان، یک حقیقت فراموش نشدنی (مقاله‌ای در مجله میقات حج).

ش ۸۶: تحقیق درباره نسخه‌ای از کتاب فضائل فاطمة الزهراء ابن هشام (مقاله‌ای در مجله مقالات و بررسیها).

ش ۱۰۱: ترجمه منظوم حدیث کساء (که برگرفته از کتاب دسته گل محمدی است و در آخر آن اشعاری در مناقب پنج تن و برخی از اصحاب پیامبر آمده است).

ش ۱۳۶: حدیث الکساء فی مصادره (این رساله در هشت صفحه ظاهرأ بخشی از مجموعه مقالات است) چگونه کتاب مستقل است؟

ش ۲۷۱: الزهراء البتول (مقاله‌ای در مجله الثقافة الاسلامیه در ده صفحه).

ش ۳۷۶: صحیفه فاطمیه (رقعی و در پنج صفحه ضمن مجموعه‌ای) این چگونه کتاب مستقل است؟

ش ۴۹۴: الفاطمیات السبع (مقاله‌ای در مجله الموسم).

ش ۵۵۴: کتابشناسی حضرت زهرا (مقاله‌ای در مجله آینه پژوهش).

(۴۷۲ عنوان) به همراه پاره‌ای از اشتباهات آن به این کتاب منتقل شده است. ضمناً مؤلف از نسخه اصل آقای انصاری نیز استفاده کرده و حدود ۱۰۰ عنوان دیگر را که وی به کتاب خویش اضافه نموده، در این کتاب آورده است و مجموعاً ۵۷۰ عنوان کتاب خویش را از «کتابنامه حضرت فاطمه زهرا» اخذ کرده است.

۲- روی جلد کتاب توضیحی ذیل نام فارسی آمده و در آن قید شده: «معرفی ۷۳۵ کتاب مستقل به ۱۲ زبان زنده دنیا» و پشت جلد به زبان عربی آمده است که: «کتب مطبوعه و مخطوطة فی خمسة عشر لغة»، یعنی: کتابهای چاپی و خطی به ۱۵ زبان! تازه از چه زمانی زبان گجراتی، و زبانهای آفریقایی: (سومالیایی، سواحیلی و هوسایی) زبان زنده دنیا محسوب شده‌اند؟ اگر ملاک زبان زنده بودن، تکلم به آن زبان است که دیگر زبان غیر زنده نداریم و اگر ملاک جهانی بودن آن است که بسیاری از زبانها در جهان شناخته شده نیستند.

۳- ترجمه مقدمه کتاب به عربی، اردو، ترکی و انگلیس کار بیهوده‌ای بوده، و جز افزودن بر صفحات کتاب فایده دیگری نداشته است؛ زیرا خواننده کتاب اگر به زبان فارسی - لغت اصیل کتاب - آشنا باشد، می‌تواند از مقدمه فارسی هم استفاده کند و اگر به فارسی آشنا نباشد و تنها از مقدمه کتاب بتواند استفاده ببرد، که از اصل کتاب بازمی‌ماند و بهره بردن از مقدمه برای او سودمند نیست.

۴- همانگونه که مؤلف محترم یادآور شده‌اند، کتابنامه‌های متعددی پیرامون حضرت زهرا نگاشته شده است (ص ۱۳)، اما اکثر آنها از کتابنامه‌های پیشین خود متأثر بوده‌اند، بنابراین ذکر همه آنها لزومی نداشته و تنها باید کتابنامه‌های کامل و فراگیر ذکر می‌شدند. فی المثل ذکر «چهل کتاب درباره حضرت زهرا» - که چند صفحه از کتابی را تشکیل می‌دهد و از کتابنامه انصاری گرفته شده چه نفعی دارد؟ همچنین کتابی با نام «الکتب المؤلفة فی الزهراء» (ش ۸) اصلاً وجود خارجی ندارد و تألیف نشده است. کتاب آقای دخیل نیز «مصادر الدراسة عن فاطمة الزهراء» نام دارد، و ضمناً «رائدة فخر النساء» نیز کتابنامه‌ای است که در ش ۲۲۲ ذکر شده و مؤلف به موضوع آن پی نبرده است. این را هم اضافه کنیم که کاملترین کتابنامه‌ها نوشته آقای انصاری است که با بررسی کتابشناسیهای پیشین، نوشتار خود را نگاشته است، لذا با بررسی و تکمیل آن نیازی به بررسی دیگر عناوین

۲. معجم رجال الحديث ۱۴/۱۳۸.

زهررا و امام حسن و امام حسین).
 ش ۳۴۲: شرح حال حضرت فاطمه و جناب امام حسن.
 ش ۲۲۰: الذریة الطاهرة (پیرامون ذریه پیامبر اکرم است).
 ش ۳۴۳: شرح حال فاطمه (این بخش از زندگانی چهارده معصوم قاضی زاهدی است و هیچ گاه مستقلاً به چاپ نرسیده است).
 ش ۳۶۸: شهادة الشهداء در حدیث لوح فاطمة الزهراء (این کتاب شرح لوحی است که نام ۱۲ امام بر آن بوده نه شرح زندگی حضرت زهرا).
 ش ۴۷۸: فاطمة الزهراء وقصائد اخرى (شامل اشعاری پیرامون حضرت زهرا و موضوعات دیگر).
 ش ۵۴۶: القصيدة الحلواء فی مدح بنی الزهراء (این عنوان قصیده‌ای در مدح فرزندان حضرت زهراست. نه نام کتابی مستقل در شرح زندگی حضرت).
 ش ۵۸۴: گلوازه آفرینش (بخشی از این کتاب مربوط به حضرت است و بیشتر کتاب پیرامون جایگاه و حقوق زن است).
 ش ۶۵۱: مناقب فاطمة الزهراء وولدها (این کتابی است پیرامون ۱۴ معصوم و احتمالاً همان دلائل الامامة طبری است).
 ش ۶۵۷: منزلت زن (مجموعه مقالات پیرامون احیاء شخصیت زن، و تنها بعضی از مقالات مربوط به حضرت زهراست).
 ش ۶۶۱: المودة فی القربی فی فضائل فاطمة الزهراء والائمة الهداة (پیرامون ۱۴ معصوم است).
 ش ۴۹۲ و ۴۹۳: الفاطمیات (که پیرامون فاطمه نام‌ها و احادیث آنهاست).
 ما به همین اندازه اکتفا می‌کنیم و بررسی بیشتر را به عهده خوانندگان می‌گذاریم.
 ۷- مؤلف محترم که کتابنامه خویش را در جهت معرفی کتابهای مستقل شرح زندگانی حضرت زهرا تدوین کرده است، ناخودآگاه کتابهایی را نیز که ارتباطی به زندگانی حضرت فاطمه ندارد، در کتاب خویش آورده است؛ مانند:
 ش ۹: احوالات خدام حضرت فاطمه (این کتاب شرح زندگی ام ایمن، فضه، اسماء و دیگران است).
 ش ۲۸: اسرار دخترکشی عرب در جاهلیت (ارتباط این کتاب با زندگی حضرت معلوم نیست).
 ش ۴۵: ایضاح لطافة المقال (این کتاب درباره برتری فرزندان حضرت زهرا بر اولاد خلفاست نه شرح زندگی حضرت زهرا).
 ش ۱۱۱: تنقید اکذوبة خطبة الامام علي علی الزهراء (درباره نفی ازدواج علی (ع) با دیگری در زمان زندگی حضرت زهراست و ارتباطی با حضرت زهرا ندارد).

ش ۶۳۱: معجم ماکتب عن فاطمة الزهراء (مقاله‌ای در مجله تراثا).
 ش ۶۳۲: معجم المؤلفات حول السيدة فاطمة (مقاله‌ای در مجله الثقافة الاسلامية).
 ۶- با آنکه مؤلف گرامی در صدد معرفی کتابهای مستقل بوده، اما بسیاری از کتابهای مشترک بین حضرت زهرا و دیگران را هم معرفی نموده است؛ مانند:
 ش ۱۸: اخبار فاطمه و الحسن والحسين.
 ش ۲۰: اخبار الفاطمیات (که علاوه بر حضرت زهرا، از فاطمه نام‌های دیگر هم یاد شده است).
 ش ۲۲: الاربعون حدیثاً فی فضائل امیر المؤمنین و سيدة نساء العالمین.
 ش ۲۷: ازالة الرین فی مناقب فاطمه و الحسنین.
 ش ۶۳: بررسی زندگانی زهرا (بتول و فرزندان). (این بخشی از کتاب تاریخ سیاسی اسلام است).
 ش ۲۹: اسرار النبی و فاطمة والائمة.
 ش ۱۱۰: تفسیر مرج البحرین یلتقیان (که به علی (ع) و حضرت زهرا تأویل شده است).
 ش ۱۲۷: العاشیة علی عاشر البحار (در احوالات حضرت زهرا و امام مجتبی و امام حسین).
 ش ۱۹۸: دختران پیغمبر سخن می‌گویند (خطبه‌های حضرت زهرا، زینب، ام کلثوم و سکینه - علیهم السلام).
 ش ۲۱۴: دفاع الوسواس الخناس فی حدیث المیراث وفدك و القرطاس.
 ش ۲۱۷: دو دریای رحمت علی (ع) مظهر عدل و فاطمه مظهر تقوی (مجموعه اشعار درباره آن دو بزرگوار است نه حضرت زهرا).
 ش ۱۰۶: تسبیح فاطمه (مجموعه‌ای از دعاها و اذکار و نماز و زیارات است که برخی منسوب به حضرت زهرا و برخی منسوب به ائمه دیگر است).
 ش ۲۱۸: ذخائر العقبی (زندگی حضرت زهرا و حضرت زینب).
 ش ۲۱۹: ذخیره العقبی فی مثالب اعداء فاطمة الزهراء (درباره مطاعن دشمنان حضرت زهرا).
 ش ۳۲۸: السيدة فاطمة الزهراء وابناها (زندگی حضرت

فاطمه نوشته محمدی اشتهاردی).

ش ۲۲۸ و ۲۳۸: رساله فی تفضیل الزهراء (مؤلف محترم ذیل ش ۲۲۸ نگاشته: این کتاب - رساله صح - فضیلت حضرت زهرا را بر جمیع زنان از آیات قرآن ثابت کرده و در ذیل ۲۳۸ هم نوشته: این کتاب - رساله صح - درباره فضیلت حضرت زهرا به استناد آیات قرآن است و متوجه یکی بودن آنها نشده است).

۷۰ و ۷۱: دو کتاب با نام البلاغة الفاطمية و هر دو چاپ نجف ۳۴۱ و ۴۴۷: شخصیت حضرت زهرا از نظر روایات اهل سنت و حضرت زهرا از نظر روایات اهل سنت. نوشته: محمد واصف. ۱۸۰ و ۶۰۲: خطبه حضرت زهرا (با ترجمه عمادزاده و چاپ کانون شریعت) و متن کامل خطبه حضرت زهرا (چاپ کانون شریعت).

۱۱۳ و ۶۰۵: الثغور الباسمة (تألیف سیوطی) و مجلس فی مناقب فاطمه (نوشته سیوطی).

۵۳۱ و ۶۴۹: فضائل فاطمة الزهراء (نوشته ابو عبدالله ضبی نیشابوری) و مناقب فاطمة الزهراء (حاکم نیشابوری).

۵۲۹ و ۶۴۸: فضائل فاطمه و مناقب فاطمه (هر دو مؤلفشان ناشناخته و هر دو به نقل از کشف الظنون است).

۷۳۴ و ۳۰: اشعة من حياة الصديقة الزهراء (دارالتوحید) والصدیقة فاطمة الزهراء (مؤسسة البلاغ) که هر دو جایکی هستند.

۶۷۴ و ۶۷۵: نصیحت نامه رسول خدا به فاطمه زهرا و نصیحت نبی مر فاطمه زهرا را. تنها نسخه های آنها متفاوت است.

۶۸۸ و ۶۸۹: نودونه نام حضرت فاطمه و نودونه نام فاطمة زهرا.

۶۹۵ و ۷۰۱: وصیة النبى لابنته فاطمه. این هفت کتاب که همه مؤلفشان ناشناخته است - یکی هستند و نسخه های آنها در کتابخانه های مختلف است. آیا اگر مثلاً تهذیب و استبصار نسخه های متفاوتی در کتابخانه های متعدد داشته باشند، کتابهای مختلف به شمار می روند؟

ضمناً این کتابها احادیث پیامبر اکرم هستند و ارتباطی به زندگی حضرت زهرا ندارند.

۷۰۷ و ۷۱۴ و ۷۱۷: وفاة فاطمة الزهراء (هر سه کتاب بدون مؤلف و هر سه به زبان عربی است).

۵۹۸ و ۵۹۹: مباحثه امامی و سنی فی افضلیة الزهراء علی مریم و مباحثه الجعفری والاشعری فی تفضیل الزهراء علی مریم.

۷۱۸ و ۷۲۰: وفات نامه بی بی فاطمه و وفات نامه حضرت فاطمه (هر دو بدون مؤلف و هر دو در کتابخانه های پاکستان).

۹- با اینکه در کتابشناسی باید اطلاعات داده شده دقیق باشد، اما در این کتاب به عناوینی برمی خوریم که جزو کتابهای چاپی ذکر شده اند، در حالیکه اصلاً به چاپ نرسیده اند. مانند:

ش ۱۱۵: جزء فی تحقیق لانورک ماترکناه صدقة (این رساله در نفی حدیث جعلی ابوبکر است).

ش ۱۱۸: جنایات تاریخ (این کتاب مجموعه ای از چند نقد است و کتابی مستقل درباره حضرت زهرا نیست).

ش ۲۰۰: در پناه نور (این کتاب ارتباطی به زندگی حضرت زهرا ندارد).

ش ۴۰۴: فاطمه ارّه. این کتاب رمانی است درباره زنی بدنام به نام فاطمه ارّه و مؤلف هم با اینکه ندانسته مربوط به چیست، باز آن را ذکر کرده است. اولین بار این عنوان را جناب آقای رفاعی در کتابنامه خویش ذکر کرد و پس از آن آقای رحمانی همدانی در کتاب «فاطمه الزهرا بهجة قلب المصطفی» نوشته آقای رفاعی را عیناً نقل نمود. سپس آقای سید حسن افتخارزاده در ترجمه فارسی کتاب فوق این عنوان را چنین ترجمه کرد:

فاطمه را می بینم!

بی دقتی در نقل، چنین نتیجه می دهد.

ش ۴۰۹: فاطمة البتول روایة تاریخیة اجتماعیة (این کتاب قصه عمرو و هند است که با هم سخن می گویند نه حضرت زهرا).

ش ۵۳۲: فضل الفاطمیین (مربوط به فضائل سادات است نه حضرت زهرا).

ش ۶۶۶: النار الحاطمة لقاصد احراق بیت فاطمه (این کتاب در طعن بر دشمنان حضرت زهراست).

ش ۶۲۹: معتمد الکلام (درباره برتری فرزندان حضرت زهرا بر اولاد خلفاست).

ش ۷۲۲: الهدی فی اثبات الارث للانبیاء (رد حدیث جعلی ابوبکر است).

۸- با آنکه مؤلف محترم یادآور شده است کتابهایی که دو نام دارند و در بعضی کتابنامه ها به عنوان دو کتاب معرفی شده بود (هر چند ایشان این کتابنامه را معرفی نکرده است)، در کتاب حاضر این اشتباهات رفع گردید (ص ۱۶)؛ اما متأسفانه مؤلف خود بیش از تمام کتابنامه ها گرفتار این مشکل شده است؛ از جمله:

۱۹۰ و ۱۹۱ (خطبه های حضرت زهرا و خطبه های روشنگرانه حضرت فاطمه زهرا).

۲۸۱ و ۵۳۶ (الزهراء فاطمة ۳ ج و فاطمة الزهراء ۲ ج نوشته عبدالفتاح عبدالمقصود).

۴۰۷ و ۶۸۴ (فاطمه الگوی زنان جهان و نگاهی بر زندگی

ش ۳۸۰: الصديقة فاطمة الزهراء (محمدرضا حسانی).
 ش ۳۸۱: الصديقة فاطمة الزهراء بنت الرسالة المحمدية
 (عبدالمجيد سماوی).

ش ۴۱۳: فاطمة بضعة المصطفى (حيدر شديدي).
 ش ۴۱۶: فاطمة الحوراء الانسية (جاسم هاشم عبادي).
 ش ۴۶۵: فاطمة الزهراء شهاب النبوة الثاقب (حسن عيسى
 الحكيم).

ش ۴۷۴: فاطمة الزهراء نداء الملايين (سيد محمدتقي خلات).
 ش ۵۰۰: فخر النساء فاطمه (خليل رشيد).
 ش ۵۵۷: كتابنامه كوثر (پژوهشكده باقر العلوم).
 ۱۲- با آنکه جناب مؤلف در مقدمه (ص ۱۹) نوشته است که
 تاریخ وفات مؤلفین را ذکر می نماید، اما در مقام عمل نتوانسته
 است به وعده خویش عمل کند. ایشان تنها تاریخ وفات کسانی
 را که در کتابنامه حضرت زهرا (نوشته آقای ناصرالدین انصاری)
 ذکر شده اند، آورده است و زحمت پیدا کردن تاریخ درگذشت
 دیگر کسان را به خود نداده است؛ مانند:

ش ۲۵: ابوصالح مؤذن
 ش ۲۵: قاضی سید محمد محسن هندی
 ش ۳۷: سپیده کاشانی
 ش ۸۲: عبدالرحمن سیوطی
 ش ۹۸: ابن عساکر
 ش ۱۰۴: امام محمد باقر علیه السلام
 ش ۱۳۷: رضا قلیخان هدایت، ش ۱۴۰: فضل الله کمپانی
 ش ۱۵۹: محمدباقر ملبوبی
 ش ۱۶۹: حاج شیخ عباس قمی
 ش ۱۸۹: سید علی علامه فانی
 ش ۱۹۷: شیخ حیدرعلی فیض آبادی
 ش ۲۰۱: سید جمال الدین محمد یزدی
 ش ۲۱۵: محب الدین طبری
 ش ۲۲۸: سید کاظم رشتی
 ش ۲۳۳: شیخ احمد احسانی
 ش ۲۶۲: هاشم معروف حسنی
 ش ۳۴۰: سید محمد آلوسی
 ش ۳۴۶: مولا محمدرضا بن صدر المتألهین
 ش ۳۵۱: میرزا آقا تبریزی
 ش ۳۵۴: مولا هادی بنابی
 ش ۳۵۹: شیخ محمد طاهر آل شبیر خاقانی
 ش ۳۷۸: سید عبدالرزاق موسوی مقدم
 ش ۴۸۹ و ش ۳۸۵: شیخ محمدرضا حکیمی حایری

ش ۱۷۲: خزان در بهار (قرار بود وسیله مؤسسه نور به چاپ
 برسد).

ش ۲۰۱: الدرّة البيضاء فی احوال فاطمة الزهراء .
 ش ۲۸۲: الزهراء فاطمة اشراقات من حیاتها .
 ش ۴۸۸: فاطمه و دختران محمد- فارسی- (نوشته هنری لامنس).
 ش ۴۸۹: فاطمة والقرآن .

ش ۵۵۷: کتابنامه کوثر. مؤلف در توضیح جلوی کتاب
 نگاهشده: فارسی، چاپی و در ذیل آن نوشته: این نوشته به
 صورت پلوکپی است و هنوز به چاپ نرسیده است.

۱۰- برخی از کتابهایی که در این کتابنامه ذکر شده است،
 اصلاً تألیف نشده، ولی مؤلف آنها را جزو کتابهای چاپی ذکر
 کرده است؛ مانند: ش ۱۴۹: ترجمه اردوی کتاب «فاطمة من
 المهد الى اللحد» از سید محمد کاظم قزوینی. لازم به توضیح
 است که قرار بود این کتاب وسیله شیخ اثیر جارودی به اردو
 ترجمه شود. حال از ترجمه ایشان خبری نشد، تا اینکه توسط
 گروه منحرف سپاه صحابه در پاکستان به شهادت رسید و این
 کتاب به چاپ نرسید.

ش ۴۸۸: فاطمه و دختران محمد. ترجمه کتاب «فاطمة
 و بنات محمد» نوشته هنری لامنس. اصل کتاب ظاهراً به زبان
 انگلیسی است (هرچند مؤلف آن را جزو کتابهای عربی نگاهشده)
 و اصلاً به زبان فارسی ترجمه نشده است.

۱۱- مؤلف محترم در کتاب خویش، تمام جزوه های پلوکپی
 شده را جزو کتابهای چاپی ذکر نموده است. روشن است که اگر
 کتاب چاپی باشد، باید به آسانی بتوان بدان دست یافت. اما
 جستجوگر هرچه کاوش می کند کمتر بدان دست می یابد و این به
 خاطر اطلاعات نادرستی است که از این کتاب دریافت کرده
 است. مانند:

ش ۴۰: ام الشهداء (مهدی عبدالحسین).
 ش ۱۳۹: حضرت زهرا (ترجمه غضنفر فغانی).
 ش ۱۵۵: حضرت زهرا در منابع اهل سنت (رضیه سادات
 سجادی).

ش ۲۲۲: رائدة فخر النساء (حیدرعلی سعدی).
 ش ۲۷۹: الزهراء سيدة الکساء (کریم احمد صائغ).
 ش ۲۸۶: الزهراء فی محراب الالم الخالد (عبدالکریم توفیق
 الطائی).

ش ۴۳۰ : فاطمه زهرا (ترجمه سید محمد جواد شرافت).
این ترجمه را مؤسسه محراب اندیشه چاپ کرده و این مؤسسه
خود ترجمه دیگری را در دست انتشار داشت
ش ۵۸۷ : گل یاس

ش ۶۷۹ : نظم روایة ورقه فی مصائب الزهراء
۱۶- چند نکته را نیز در باره فهرس کتاب باید گفت؛ از جمله:
الف- مؤلف محترم در ترتیب نام کتابها الف و لام را جزو
حروف اصلی اسم کتابها لحاظ کرده و همه آنها را در حرف الف
آورده است (ص ۲۸۵ و ۲۸۶).

ب- برخی از کتابهای خطی را جزو کتابهای چاپی ذکر کرده
است (ص ۲۸۵) : احوالات خدام حضرت فاطمه و الاربعون
حدیثاً فی مناقب فاطمة الزهراء).

ج- مؤلف در فهرست منابع خود را مقید به رعایت قواعد
فتی ندیده و هیچ گونه اطلاعاتی از قبیل : نام کامل کتاب، نام
مؤلف، نام انتشارات، سال و محل چاپ ندیده است و لذا از آن
هیچ گونه استفاده ای نمی توان برد. همچنین مؤلف نام دوم
کتابها و نام عربی آنها را در ردیف فهرست منابع ذکر کرده
است؛ مثلاً: احقاق الحق، اشعة من حياة الصديقة الزهراء،
الامر الالهی، اوج ملکوت، تاریخ زندگانی حضرت فاطمه و
زینب کبری، عظماء الاسلام، ریاض الاحزان (که با
بیت الاحزان - ص ۱۲۰ - اشتباه شده است). همچنین معلوم
نیست کتابهای الکتب المؤلفة فی الزهراء و معجم ماکتب عن
اهل البيت (ص ۳۲۴) چه کتابهایی هستند؟ نام صحیح آنها
مصادر الدراسة عن الزهراء و معجم ماکتب عن النبی و اهل بيته
الاطهار است.

۱۷- نکته دیگر عدم یاد از کتابهایی است که پیش از انتشار کتاب
مذکور به بازار کتاب عرضه شده بود؛ مانند: قیس من نور الزهراء
(آیت الله خامنه ای) شرح خطبه حضرت زهرا (آیت الله منتظری)،
سیمای حضرت زهرا، فاطمه بتول است، اسرار و آثار تسبیح
حضرت زهرا، فاطمه الگویی زن مسلمان امروز و ...

در پایان ضمن آرزوی توفیق برای مؤلف محترم، امید
است در چاپهای بعدی تمام این کاستیها جبران شود و کارهایی
از این دست با تامل بیشتر و از سر دقت و حوصله افزون، به
چاپ رسد.

ش ۳۸۸ : شیخ ابوعلی ابن جنید اسکافی
ش ۴۳۰ : عباس محمود عقاد
ش ۴۷۳ و ش ۴۴۸ : سید محمد کاظم قزوینی
ش ۵۱۱ : شیخ محمد مهدوی لاهیجی و دهها نفر دیگر.
۱۳- با اینکه باید کتابشناسی دارای اطلاعات دقیق
کتابشناختی باشد، اما مؤلف محترم بسیاری از کتابها را بدون
مؤلف و ناشناخته گذاشته است، در حالی که شناخت مؤلفین
آنها به آسانی میسر است؛ مانند:
ش ۱۱۸ : جنایات تاریخ (مؤلف آن آقای دکتر سید جعفر شهیدی است).
ش ۱۵۸ : حق الزهراء (مؤلف: جواد یوسف بن محمد حماد).
ش ۴۸۱ : فاطمة سيدة النساء (محمد محمود زیتون).
ش ۳۷۱ : شهر فاطمه در کشور پرتغال؟!
ش ۴۹۸ : فاطمیه (ژولیده نیشابوری).
۱۴- نکته دیگری که در این کتاب به نظر می رسد، عدم ذکر
منابع مورد استفاده خویش است، مؤلف محترم روشن نساخته
برخی از کتابهای مخطوط را از چه منبعی نقل می کند؛ مثلاً:
ش ۸۵ : تحفة المؤمنات
ش ۹۹ : ترجمه فاطمة الزهراء قدوة واسوة
ش ۱۰۵ : تزویج فاطمه به امیرالمؤمنین (ع)
ش ۱۳۰ : حدیث الخضر مع ابی بکر فی فذک.
ش ۱۳۶ : حدیث الکساء فی مصادره
ش ۲۳۳ : رساله فی رؤیا فاطمة المشهورة
ش ۲۴۳ : ره آورد مبارزات سیاسی حضرت زهرا
ش ۳۹۱ : عرفان حضرت زهرا
ش ۳۷۵ : الصحیفة الفاطمیه
ش ۵۳۳ : الفوائد الغراء وتجديد الحنین
ش ۵۹۲ : لمحات عن حياة البتول العذراء فاطمة الزهراء
ش ۶۰۳ : المجالس
۱۵- نیز مؤلف گرامی بسیاری از کتابها را بدون توضیح کافی
گذاشته و در نتیجه هیچ سودی نصیب خواننده نمی کند. از جمله:
ش ۲۲۲ : رائدة فخر النساء
ش ۳۵۸ : شرح خطبة الزهراء
ش ۳۷۱ : شهر فاطمه در کشور پرتغال
ش ۳۸۹ : عبره عرشیان (بدون مؤلف و محل و سال چاپ و
تعداد صفحات)